

אמרת, ילמד פתום, חטאת שנתכפרו בעליה וחטאת שעברה שנתה, שדינן לא ידוע לנו, מן המפורש.⁽¹³⁷⁾ מולד חטאת, ומתמורת חטאת, ומחטאת שמתו בעליה, שמפורש לנו שאינן מתות בציבור: מזה מפורש, רק ביחיד הדברים אמורים, ולא בציבור. אף בחטאת שכיפרו בעליה ובחטאת שעברה שנתה, רק ביחיד הדברים אמורים, ולא בציבור.

ודנה הגמרא בדברי רבי שמעון: ובי דנין ב-טז אפשר משאר אפשר?! הרי זה ששלש חטאות אלו אינן נוהגות בחטאת ציבור, אין זו "הלכה", אלא זה שהן אינן נוהגות בציבור זה מחמת ש"אי אפשר" להן להיות בציבור, לא לענין מיתה, ואף לא לענין הקרבה. ואם כן, כיצד לומד מהן רבי שמעון לשתים האחרות, ש"אפשר" שתהיינה בציבור?

דאמר ריש לקיש: ארבע חטאות מתות ניתנו להן בהלכה אחת למשה מסיני, ועל החמישית ניתנה להם הלכה נוספת, שתרעה. ונשתכח מהם איזו היא החמישית שתרעה. ולכן, מספק, העמידון על חמש, שנהגו בכל החמש לחומרא, וכולן מתות.

וכיון שכל ארבע החטאות המתות נאמרו בהלכה אחת, הרי פשוט הדבר שהן נאמרו באופן אחד, או בחטאות ציבור או בחטאות יחד,

והגמרא מתרצת את השאלה בשני אופנים, באופן אחד מתרץ ריש לקיש ובאופן השני

ה", מי שעשאו עשיר לזה — עושה אותו עני, ומי שעשאו עני לזה — עושה אותו עשיר.

שנינו במשנתנו: אמר רבי שמעון מה מצינו, וכולהו.

הגמרא מביאה ברייתא שבה נאמרו דברי רבי שמעון במלואן.

תנו רבנן: רבי שמעון אומר: המש חטאות מתות, ואלו הן: ולד חטאת, ותמורת חטאת, וחטאת שמתו בעליה, וחטאת שנתכפרו⁽¹³⁴⁾ בעליה, וחטאת שעברה שנתה.

ואי⁽¹³⁵⁾ אתה יכול לומר ולד חטאת בציבור, לפי שאין חטאת נקבה בציבור.

ואי אתה יכול לומר תמורת חטאת בציבור, לפי שאין ציבור עושין תמורה.

ואי אתה יכול לומר חטאת שמתו בעליה בציבור, לפי שאין הציבור מתים, כמבואר לעיל.

אבל, חטאת שנתכפרו בעליה, ושעברה שנתה, שחטאות אלו יתכנו גם בחטאת ציבור, לא למדנו⁽¹³⁶⁾ הלכה אם נוהגות בציבור ומתות, או שאינן נוהגות, וירעו עד שיפול בהן מום.

מעתה, שלא למדנו הלכה, יכול יהו נוהגות בין ביחיד בין בציבור?

134. גירסת השיטה מקובצת.

136. גירסת השיטה מקובצת.

135. גירסת הב"ח.

137. גירסת השיטה מקובצת.

שייכות בציבור, הרי שההלכה זו נמסרה רק לגבי חטאות יחיד. ומעתה, **ילמד סתוב**, גם ההלכה שאחת מתה, **מן המפורש**, מן האחת או מן השתים בתוך הארבע שיש להן שייכות בציבור, ובכל זאת, נמסרה ההלכה "מפורשת" שאינה כי אם ביחיד.

ובקיצור: אין ארבע חטאות בציבור, ובודאי נמסרה ההלכה בחטאת יחיד! ו"מפורש" נאמרה ההלכה שאפילו השייכת בציבור איננה כי אם ביחיד.

אלו הם דברי ריש לקיש בטעמו של רבי שמעון. ואילו רבי נתן אומר בדרך אחרת⁽¹³⁸⁾

רבי נתן אומר: אחת מתוך החמש, נתנה לחן למיתה, בהלכה אחת! ובהלכה שניה ניתנה ארבע האחרות לרעייה! ונשתכח מהם איזו למיתה ואילו לרעייה, והעמידוה על חמש, ומחמת הספק העמידו אותן חכמים והחמירו על כל החמש שדינן למות.

וטרם שרבי נתן מסיים תירוצו על פי דרכו, מקשה הגמרא:

למה העמידו והחמירו על כל החמש משום אחת מהן?

הרי חמש החטאות מחולקות לפי שתי "סדרות", סידרה אחת היא נתכפרו בעליה ועברה שנתה, השייכות ביחיד ובציבור,

מתרץ רבי נתן, ועיקר דבריהם הוא תירוץ אחד, שלא נמסרה ההלכה אחת אחת, דהיינו, הלכה אחת בולד חטאת, והלכה אחרת בתמורת חטאת, וכן בשאר החטאות, וחכמים הם שמנאו יחד עד שספרו אותן לסכום של חמש חטאות. אלא, ההלכה ניתנה לכולן, כמו שיבואר, במקשה אחת, וכן היתה לשון ההלכה: חטאות אלו ואלו – דינן למיתה [כדברי ריש לקיש, או לרעייה כדברי רבי נתן].

וכיון שכן, והואיל וכמה מהן אינן שייכות בציבור, מובן שההלכה הכללית הזאת ניתנה בחטאת יחיד בלבד!

נמצא, שאין כאן לימוד דבר מדבר, "אפשר" מ"שאי אפשר", אלא רק גילוי מילתא שהלכה זו, הכוללת כל החטאות, איננה כי אם בחטאות יחיד. ומעתה, ילמד סתוב שבתוך ההלכה, מן המפורש שבתוכה.

והסיקו מכך החכמים בדורו של יהושע, ואמרו: **אי סלקא דעתך** שארבעתן נוהגות גם **בציבור**, איך יתכן לומר כן? והרי **הנך**, ארבע אלו, **מי איתנהו בצבור!**? הלא ברור שביניהן יש שלש שאינן בציבור! ואף אם נאמר שהאחת ההולכת לרעייה היא מאותן שלש שלא שייכות בציבור, והן: ולד, תמורה, ומתו בעליה, מכל מקום, שתיים האחרות, שאינן שייכות בציבור, הן בתוך הארבע שדינן למיתה. **אלא, על כרחך**, כיון שבתוך הארבע יש שלש או שתיים שאינן

138. נתן התנא? ומבאר, שריש לקיש מבאר את דברי רבי שמעון, לכן הקדימה הגמרא להביא את דבריו כביאור על הברייתא, ודברי רבי נתן הם שיטה עצמאית החולקת על רבי שמעון.

138. רש"י כתב שרבי נתן מבאר דברי רבי שמעון. והקשה השיטה מקובצת: אם כן, למה הקדימה הגמרא דברי ריש לקיש האמורא לרבי

אינן בציבור, ולכל הפחות שנים מהן אינן בציבור, כמבואר.

אלא, שמע מינה: ילמד סתום מן המפורש, מזה המפורש ביחיד דוקא ולא בציבור, אף על פי שיש ביניהן אחת או שנים השייכות בציבור.

אף סתום — ביחיד ולא בציבור.

זהו טעמו של רבי שמעון. ואילו רבי יהודה חולק עליו בסברא זו, וסובר שאף על פי שיש בתוך הארבע מקצתן שאינן שייכות בציבור, מכל מקום, לא נמסרו כמקשה אחת או ביחיד או ביחיד וביבור, ומי מהן היכולה להיות בציבור, תמות, אף על פי שיש מהן שאינן שייכות בציבור.

מתניתין:

אחרי שהתבאר ההבדל בין קרבן יחיד לקרבן ציבור, מבארת המשנה ההבדל בין תמורה ובין קדשים רגילים, דהיינו, בהמה שנתקדשה בתחילת הקדושה.

חומר בקדשים מבתמורה, וחומר בתמורה מבקדשים.

ומבארת המשנה: **חומר בקדשים מבתמורה:**

א. שהקדשים עושין תמורה, ואין תמורה עושה תמורה, כמבואר לעיל במשנה [יב א] ובגמרא [יג א], משום שנאמר [ויקרא כז] "ותמורתו" ודרשינן: ולא תמורת תמורתו.

ב. הציבור והשותפין מקדישין, אבל לא

וסידרה שניה היא ולד חטאת, תמורת חטאת, ומתו בעליה, שאינן שייכות כי אם ביחיד—

ועתה, אף על פי שנשתכח מהן איזו היא ההולכת למיתה, על כל פנים, וליחזי, הרי אפשר לבדוק, זו החמישית שנמסרה עליה ההלכה שתמות, **בהי סידרא גמירי להו,** לאיזה "סידרה" היא שייכת, **אי ביחיד,** אם היא שייכת ל"סידרה" של השלש שאינן שייכות כי אם ביחיד, **אי בציבור,** או לסידרה של השנים השייכות גם בציבור—

ואם היה זכור להם שאותה המתה היא מן הסידרה של השייכות ביחיד ובציבור, אחת משניהן, יגזרו מיתה רק על השניה באותה סידרה, ואילו השלש שבסידרה האחרת תשארנה בהלכתן שהן רועות ולא מתות [אפילו ביחיד!]. ואם היה זכור להם שהיא מן הסידרה של השייכות רק ביחיד, אחת משלשתן — יגזרו מיתה רק על שנים האחרות באותה סידרה, ואילו השנים שבסידרה האחרת תשארנה בהלכתן שהן רועות ולא מתות. ולמה גזרו מיתה על כל החמש?

ומתרצינן: **שתי שכחות שכחו!** שכחו מאיזו "סידרה" היא, וגם שכחו איזו היא! ולכן גזרו מיתה על כל החמש.

ועתה מסיימת הגמרא דברי רבי נתן:

זכיון ששכחו הכל, הלכך: **קשיא להו,** אותם חכמים שהיו בימי יהושע התקשו בכך, אם ההלכה נאמרה גם בציבור, והחליטו הדבר על פי סברא זו: **אי פלקא דעתך,** שההלכה שארבע מהן רועות נאמרה גם בציבור, איך יתכן לומר כן? **הנך מי איתנחו בציבור?** וכי כל הארבע יתכנו בציבור, הלא שלש מהן

ממירין, כמבואר לעיל במשנה [יג א]

ג. ומקדישין איברין ועוברין, (139) אבל לא ממירין, כמבואר לעיל [י ב] שאי אפשר להתפיס תמורה על איבר של חולין, ולומר שאבר זה הוא תמורת הבהמה, וזו היא שיטת רבי יהודה, וכן אי אפשר להתפיס עובר של חולין בהקדש. (140)

המקדיש בהמה תמימה ואחר כך נפל בה מום, קדושתה חמורה שאפילו אם יפדוה אין לה אלא היתר אכילה, ואסור לגוזה ולעבוד בה. אבל המקדיש בהמה בעלת מום, ש"קדם מומן להקדשן", קדושתה קלה, והיא יוצאת לחולין על ידי פדייה, ומותרת בגיזה ועבודה.

מה שאין כן הממיר בהמת חולין בעלת מום בבהמה תמימה של קודש, שקדושתה חמורה כמקדיש בהמה תמימה, ואינה יוצאה לחולין לגיזה ועבודה, ואין קדושתה קלה כמקדיש בעלת מום.

חומר בתמורה מבקדשים:

א. שהקדושה, כלומר, קדושת תמורה (141) חלה על בעלת מום קבוע.

ב. ואינה יוצאה לחולין

להגזז ולהעבד. לפי שגילתה התורה גבי ז'-א תמורה שאפילו אם קדם מומן להקדשן נתפסת עליהן קדושת תמורה, שנאמר [שם] "טוב ברע ורע בטוב", ו"רע" היינו בהמה בעלת מום, כמבואר לעיל [ט א].

רבי יוסי בר רבי יהודה אומר: אמרה התורה "והיה הוא ותמורתו יהיה קודש", ודרשינן "יהיה": עשה [עשתה התורה, כלומר, ריבתה התורה] שונג כמזיד בתמורה, ולא עשה שונג כמזיד במוקדשין, ויבואר בגמרא.

עד כאן שנינו (142) את ההבדלים שבין תמורה לתחילת הקדש, ועתה מבארת המשנה במה קדשים ותמורה שוים:

רבי אלעזר אומר: הכלאים, בהמה שנולדה מהכלאת עז ורחל, וחטרפה, בהמה שנטרפה, ויוצא דופן, שנתקשתה אמה בלידתה, וחתך בטן האם והוציא הולד דרך הדופן, וטמטום, שאינו ניכר אם הוא זכר או נקבה, (143) ואדרוגינום, שיש לו זכרות ונקבות-

לא קדושיין בתמורה, שאם המירו אותם בהיותן חולין בבהמת קדשים, לא נתפסת עליהן קדושת תמורה, אף על פי שתמורה חלה על בעלת מום.

ולא מקדישיין, אם הן קדושיין, אין מתפיסין בהן בהמת חולין אחרת בקדושת תמורה.

142. על פי הגר"א.

139. גירסת המשנה ורש"י.

143. הגמרא במסכת בכורות [מב א] מקשה לדעת רב חסדא הסובר שטומטום הינו ספק זכר וספק נקבה [ואינו בריה בפני עצמו], למה אינו קדוש לשלמים ממה נפשך, בין אם הוא זכר בין אם הוא נקבה?

140. עיין רש"י ותוס' יום טוב וקול הרמ"ז ותפארת ישראל, ועוד מפרשים. וכבר נשנו הדברים בסוגיא שם.

141. גירסת המשנה, והשיטה מקובצת גורס: שהתמורה.